

گل یا پوچ

در قرن بیست و یکم

عنوان کتاب: سفرهای فضایی - فوق بشرها (جلد ۲)
 نویسنده: سارا آنجلس - سیمون بیگرافت
 مترجم: داوود شعبانی
 ناشر: پیدایش
 نوبت چاپ: اول - ۱۳۷۸
 شمارگان: ۷۰۰۰ نسخه (هر جلد)
 تعداد صفحات: ۳۲ صفحه (هر جلد)
 بها: ۸۰۰ تومان (هر جلد)

○ امید وهابی املشی

با استفاده از این جنول، در هر بخش، میزان امکان عملی شدن طرح‌ها به خواننده تفهیم می‌شود. بسیاری از کتاب‌های علمی‌ای که برای نوجوان‌ها و کودکان تهیه می‌شود، این مشکل بزرگ را دارد که آموزه‌های تخیلی را با آموزه‌های حقیقی آمیخته است. تخیل علمی را هم با دیگر تخیلات آمیخته و از فاصله میان یک تخیل علمی تا امکان تحقق آن نیز حرفی و سخنی نداشت است.

شاید علت علاقه زیاد، اما بسیار زودگذر بچه‌ها به این ماجراها نیز همین درآمیختگی و ناروشنی باشد. پاره‌ای از این تخیلات، آن قدر مبهم است که خود صاحب اثر هم نمی‌داند چه گفته است.

در اکثر موارد، در انتقال به مخاطب بلاهای عجیب و غریب پیش آمده است. نوجوان علاقه‌مند و در موارد بسیار محدودتر و کمیاب‌تر، بزرگسال علاقه‌مند به این ماجراها به توهمات خودساخته‌ای دچار می‌شود که هیچ کس او را بر نمی‌تابد. او برای تسکین و التیام این تنهایی و ناهم‌زمانی، خودش را مهم‌تر از دیگران فرض می‌کند و به سفرهای تخیلی بیشتری می‌پردازد البته، نوجوان در سنین بالاتر، می‌کوشد این قسمت از تاریخ فکری خودش را اساساً فراموش کند. او چیزی نمی‌داند اما همیشه حس می‌کرده که این حرف‌ها و این اطلاعات، عیبی و مشکلی دارد که بیشتر شبیه خواب‌های پراکنده است تا واقعیت.

با وجود این، اکثر داستان‌های علمی تخیلی، واقعاً علمی‌اند. اینکه مخاطبان دچار مشکل می‌شوند، دلیلش آن است که پل ارتباطی زبانی فرو ریخته است.

از دیگر ویژگی‌های این دو کتاب، آن است که مطالب مفصل و پی در پی ندارند. جمله‌ها، عبارت‌ها و پاراگراف‌ها کوتاه و متنوع‌اند. شکل و فرم، کار انتقال معانی را سهل و روان کرده است. هر کتاب ۱۳ بخش دارد، به علاوه واژه‌نامه. سه صفحه ابتدایی تصویر و فهرست دارد. بیشتر گفتیم که هر بخش شامل دو صفحه مقابل است، پس می‌شود ۳۱ صفحه. آن همه مطلب به آسانی در ۳۱ صفحه گفته می‌شود.

هر بخش یک عنوان دارد و یک زیر عنوان برای واضح و روشن‌تر کردن آن عنوان. هر بخش پاورقی‌ای دارد برای استناد. هر تصویر شرح و توضیحی دارد و در بسیاری از آنها تصاویر متعلق به فیلم‌های تخیلی است که نام فیلم هم در شرح ذکر شده است. در پایان هر دو کتاب، هم یک واژه‌نامه مناسب و جالب به چشم می‌خورد.

همه این‌ها نشان می‌دهد که در این دو کتاب سعی شده

باید از آینده، برای بیدار شدن فرزندان ما، قصه بگوییم. باید افسانه‌هایی منطقی و شدنی، اما سخت و دور به آنها بیاموزیم. مهمترین فایده این افسانه‌ها آن است که بنانند اگر پول‌دار شدند، بآن چه کنند! مثلاً این‌که بروند و چند «همانند» برای خودشان سفارش بدهند یا برای اصلاح نواقص خود، به مرکز مطالعات ژنتیک مراجعه کنند.

باید بنانند به جای رفتن به انستیتوهای آرایشی، می‌توانند به مدل‌های ژنی پناه ببرند تا جوان بمانند و عمرشان طولانی بشود. حتماً پیش از آن که کار از کار بگذرد، باید از اعضا و جوارح همانندهای خویش یا از اعضای مصنوعی دیجیتالی بهره ببرند و دست آخر، پیش از مرگ نیز البته بعد از دوستان سال آن‌شاءالله، به یخچال‌ها مراجعه کنند. جنازه خویش را بایگانی کنند تا اگر روزی رازی مرگ‌شان کشف و راه‌حل زنده ماندن‌شان پیدا شد، دیگران بتوانند آنها را از نو زنده کنند.

باید با آنها همدلی کنیم که سفر به دیگر جهان‌ها و کیهان‌ها برای اعضا خوب است. آنها باید ما را درک کنند که چرا آن همه دوستدار سفر در زمان بودیم. آنها باید از همین حالا به فکر باشند و سرزمینی دیگر، در جای دیگری از جهان، برای زندگی‌شان دست و پا کنند. به این شکل، امنیت آنها، هنگام به خطر افتادن زمین، تضمین خواهد شد.

بازاری، ولی احترام برانگیز!

کودکان، نوجوانان و حتی بزرگسالانی که وقت کافی برای مطالعه ندارند اگر می‌خواهند بفهمند چه خبر است و باید منتظر چه خبرهای دیگری باشند، باید از داوود شعبانی و نشر پیدایش، سپاسگزار باشند، که کتاب فوق بشرها و سفرهای فضایی را از مجموعه کتاب‌های جهان در قرن بیست و یکم، برای‌شان ترجمه و چاپ کرده‌اند.

علی‌رغم اشتباهات این دو کتاب و فرم بازاری آنها که البته تقصیر مترجم نیست و برگرفته از شکل خارجی آنهاست، هر دو کتاب‌هایی مناسب و احترام برانگیزند. هر بخش از این دو کتاب، دو صفحه مقابل را در بر می‌گیرد که شامل قسمت‌های متنوع مقدمه، مطالب کوتاه، تصاویر همراه با شرح، یک جنول به شکل زیر و پاورقی است:

بررسی واقعیت	
○ ○ ○ ○ ○	فن‌آوری قابل دسترس
○ ○ ○ ○ ○	نظر علم
○ ○ ○ ○ ○	امکان هزینه کردن
○ ○ ○ ○ ○	کی؟

بسیاری از کتاب‌های علمی‌ای که برای نوجوان‌ها و کودکان تهیه می‌شود این مشکل بزرگ را دارد که آموزه‌های تخیلی را با آموزه‌های حقیقی آمیخته است

از ویژگی‌های این دو کتاب، آن است که مطالب مفصل و پی در پی ندارند. جمله‌ها، عبارات و پاراگراف‌ها کوتاه و متنوع‌اند. شکل و فرم، کار انتقال معانی را سهل و روان کرده است

تا از تمام ابزارها و تکنیک‌های کتاب‌سازی استفاده شود. حتی از گونه‌های مختلف خطوط حروفچینی هم در متن (در هر بخش از چهار فونت) بهره گرفته شده است. اینها نشانگر رشد شعور نشر کتاب‌های بازاری برای کودکان و نوجوانان است.

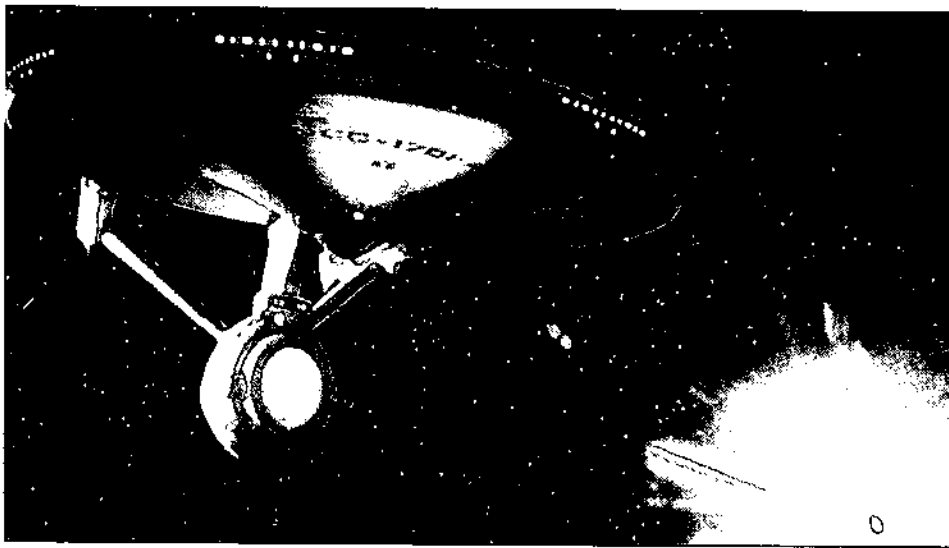
عروس طبع را زیور ز فکر بگر می‌بندم
اما بآن همه اوصاف که نشان می‌دهد این دو کتاب، بالاتر از حد متوسط کیفیت مشابه‌های خودشان قرار دارند، در ارزش‌گذاری تمام کتاب‌های علمی‌ای که برای غیرمتخصصان نگاشته می‌شود، شروطی وجود دارد که هر چند شروط لازم و حداقلی نیست، از معیارهای عمده سنجش به شمار می‌روند.

حتی اگر نخواهیم به این بیندیشیم که علم چیست هر اثر علمی باید مردم را در توسعه دانسته‌های‌شان کمک کند. بدیهی است وقتی اثر علمی، کتاب است و مخصوص مخاطبان غیر حرفه‌ای، یا باید زمینه ابتدایی برای مفاهیم علمی را ایجاد کند یا بستری باشد برای ترویج روحیه عالمانه یا باید زندگی را آسانتر کند یا این‌که چشم اندازی بگشاید؛ البته نه از آن نوع که هنر و فلسفه به انجام می‌رسانند. باید طعمه‌ای برای فکر گرسنه ما باشد که بیشترین تأثیرش بر احساس ما حیرت باشد نه چیز دیگری.

به عبارت واضح‌تر باید مشت فکر ما را پر کنند. کسی که دوستدار و علاقه‌مند دانش است، باشک انس دارد، از مجهولات نمی‌هراسد و از درک عوالم جدید فرار نمی‌کند و پذیرای تمام نظریات است. او سعی می‌کند به زبان‌های منطقی که انتقال تجربه را ممکن می‌کنند بیندیشد و مهارت استفاده از آنها را کسب کند و دست آخر این که به جای طبایع چهارگانه قدیم، در خودش خلاقیت، کنجکاوی، دقت و صبر و استقامت را می‌یابد.

این‌ها عبارت‌پردازی یا شمار نیستند، از شروط روحیه عالمانه و رویکرد دانش‌ورزانه در مواجهه با هر مشکل و پرسش به شمار می‌روند.

حالا بحث بر سر آن است که این کتاب‌ها در تحریک تقویت و تربیت کدام یک از این شش ویژگی اهل دانش، به مخاطبان خود کمک می‌کنند؟ وقتی این کتاب‌ها را مطالعه می‌کنیم می‌بینیم که با دو تایی آنها هیچ سر و کاری ندارند. الف - دقت و تمرین در فکر کردن به زبان‌های منطقی که قابلیت انتقال تجربه را داشته باشد. این دو با هم پیوندی دارند که فقدان‌شان پدیدآورنده نوعی بیماری است. این بیماری، کم‌ترین نتیجه‌اش آن است که مخاطب کتاب، با

خواندن و آموختن مطالب آن نمی‌تواند چیزی را به دیگری منتقل کند حتی به خودش.

دقت حداقل فایده‌ای که دارد آن است که طرف می‌فهمد چه اتفاقی افتاده است. دقت آدم، برای ارضای خود آدم ضروری به نظر می‌رسد. ما باید بفهمیم چه چیزی دستگیرمان شده است باید بتوانیم آن را یک بار دیگر برای خودمان بازگو کنیم. دقت، به همراه شرط دیگر، سازنده پل ارتباطی با دیگران است که این پل، با خواندن این دو کتاب اصلاً شکل نمی‌گیرد.

خواننده کتاب حتی برای اطمینان دادن و دلگرمی بخشیدن به خودش، نمی‌تواند دیگری را به کمک بخواند. بنابراین، لذت از فهمیدن مفقود می‌شود. خواننده فقط احساس می‌کند چیزی خوانده است، ولی نمی‌داند آن چیز چه بوده است. نه می‌تواند نشانش بدهد و نه حتی در دل خودش اشاره‌ای به آن کند، مشتت خالی است.

اگر دقت کرده باشید، این مطالب مشت پرکن که عرض شد، با آموزه‌های فلسفی که تحت عناوین اثبات‌پذیر، ابطال‌پذیر، تجربه‌پذیر، سودمند، کارآمد و فایده‌دار می‌آیند، ربطی ندارد.

به عنوان مثال، براساس تصور ما تئوری اعداد و بخش ماوراءطبیعی فلسفه، مشت پر کنند در حالی که معیارهای پوزیتیویست‌ها و پراگماتیست‌ها چیز دیگری می‌گویند. اما بیشتر بچه‌ها، با هوشتر و حواس جمع‌تر از بزرگترهای‌شان هستند. آنها فریب این «خاللی بازی‌های» ساده را نمی‌خورند. راست می‌روند سراغ مشت‌های پر و بازی‌های مشت پرکن می‌طلبند. آری گل یا پوچ در قرن بیست و یکم، خیلی سخت شده است. بیایید خودمان را کوچک نکنیم و اینها را دست کم نگیریم.

اینها علی‌رغم این‌که در قرن گذشته، هدف بسیاری از ابزارها، ستم‌ها، سوء استفاده‌ها و کمبودها بودند، بسیاری‌شان به قدرت‌های شگفت‌آور مالی و حرفه‌ای بدل شدند. از انواع و اقسام کارهای بزرگ نرم‌افزاری تا هنر پیشگی و معامله‌گری و مهم‌تر از همه آن‌که نشان داده‌اند که بهتر از بزرگترهای‌شان زندگی کرده‌اند؛ خوش‌تر، پربرتر، رو به جلوتر و با اخلاق‌تر و صلح‌آمیزتر.

همین بچه‌ها، آدم‌ها را به دو دسته تقسیم می‌کنند: آدم‌های تر و تازه، آدم‌های کهنه و فرسوده و سرانجام این که باید نشانی از پختگی فکری و احساسی در کارهای خصوصاً فرهنگی باشد.

در این دو کتاب سعی شده تا از تمام ابزارها و تکنیک‌های کتاب‌سازی استفاده شود. حتی از گونه‌های مختلف خطوط حروفچینی هم در متن (در هر بخش از چهار فونت) بهره گرفته شده است. اینها نشانگر رشد شعور نشر کتاب‌های بازاری برای کودکان و نوجوانان است

خواننده فقط احساس می‌کند

چیزی خوانده است، ولی نمی‌داند آن چیز چه بوده است. نه می‌تواند نشانش بدهد و نه حتی در دل خودش اشاره‌ای به آن کند مشتت خالی است

